

Hebrew Writers Association in Israel

ועכשיו, שהנולם בבחינת קטנות

Author(s): חיים באר

Source:

Moznaim /

מאזנים

Vol. No. / 1970), pp. 266-267 מארס תש"ל

Published by: Hebrew Writers Association in Israel

Stable URL: <http://www.jstor.org/stable/23863911>

Accessed: 22-04-2018 09:18 UTC

Your use of the JSTOR archive indicates your acceptance of the Terms & Conditions of Use, available at <http://www.jstor.org/page/info/about/policies/terms.jsp>

JSTOR is a not-for-profit service that helps scholars, researchers, and students discover, use, and build upon a wide range of content in a trusted digital archive. We use information technology and tools to increase productivity and facilitate new forms of scholarship. For more information about JSTOR, please contact support@jstor.org.

Hebrew Writers Association in Israel is collaborating with JSTOR to digitize, preserve and extend access to *Moznaim* / מאזנים.

JSTOR

<http://www.jstor.org>

הוֹשֵׁט אֶת נֶרְךָ אֶל תּוֹךְ לִב־גַּעְגּוּעֵי הַנְּפֹל,
 שְׂבָכָל הַלֵּילוֹת מְהֵלֶךְ בִּי אֶלּוּל –
 אֲנִי אֶשְׁתּוּ. מִשֵּׁת הָאִישׁוֹת מִצָּפָה לְעוֹנָה,
 וְהִזְרַע זֶר בְּרַחֲמֵי.
 הַמְּצָא מְנוּחָה נְכוֹנָה,
 אֶל מְלֵא רַחֲמִים.

חיים באר

ועכשיו, שהעולם בנחינת קטנות

שמואל יוסף עגנון ביקש כי יקברוהו ליד מלמד תינוקות של בית-רבן. כששמעתי זאת נזכרתי בסיפור-הסידים שקראתי פעם בספר „שיח שרפי קודש“. בשעה שהיה הרב מקוצק מפורסם בעולם חזר ובא אל עיר מולדתו. הלך להקביל פני מלמדו הראשון, שלימדו צורת האותיות וחומש. אל מלמדו השני לא הלך. משנודמן עמו שאל אותו המלמד מדוע לא בא גם אליו, השיב ר' מנחם מנדל: „אתה לימדת אותי דברים שאפשר להשיב עליהם, כי פירוש זה אומר כך ופירוש זה אומר כך, ואילו הוא לימדני תורת-אמת שאין להשיב עליה כלום וכך נשארה אצלי“.

כך נשאר אצלי עגנון. עכשיו, לאחר שמת, ביקשתי לשוות לנגדי את רגע הפגישה הראשונה שלי עמו. זכרתי ימים רחוקים בבית-ספר בירושלים. המורה חילקה חיבורים של תלמידי הכיתה, כיתה ב', כמדומני. חיבורי לא נשא חן בעיניה, ולמקרא הערותיה שהאדימו את שולי דף-המחברת התלוש, לא יכולתי להתאפק ובכאב-ילד קמתי והודעתי לה: „אני אשלח אליו את החיבור, הוא יחליט“. את הפגישה הראשונה, מסתבר, לא הצלחתי להעלות. כבר בימים ההם היה עגנון קיים לגבי כשם שקיימים ועומדים השמיים והארץ. אין עורר. אותו לא ראיתי ואת סיפוריו עדיין לא קראתי אבל בנוכחותו חשתי. שם מעבר לתחנת הרכבת, בתלפיות, יש עגנון, יש סמכות.

אחר-כך התקיימו פגישות עם עגנון, על שלוש פגישות ברצוני לספר:

פגישה ראשונה: ילדים וילדות מ„זרם המזרחי“ עמדו בחצר ספריית בני-ברית ברחוב החבשים וידו אבנים במנורת-רחוב. בחדר הכניסה הציעה לי הספרנית שמאחורי הדלפק ספר אחר ספר. עמדתי לפניה, ילד בן אחת-עשרה, וניענתי ראשי לשלילה, משראתה כי כל הצעותיה נידחות, הכניסה אותי חדר לפנים מחדר. ריח נייר ישן, עבש במקצת, ודבק-שקדים עמד בחדר המכוסה ממסד עד טפחות ספרים, סדורים שורות-שורות על-גבי מדפים חומים. פה ושם מורקו המדפים במרוצת השנים על-ידי הספרים, ועורקיהעץ הבהירים נחשפו. רק חלון אחד, מסורג בשבכי-ברזל היה לחדר. הספרנית יצאה לחדר הכניסה.

בין „מורה נבוכים“ לספר „ערוגות הבושם“ מצאתי את „והיה העקוב למישור“ מעוטר ברישומי־עט של בודקו. בחמישה לשבע, לאחר שאחרוני הקוראים והמחלפים הלכו, באה הספרנית ומצאה אותי נשען על אדן החלון וקורא באור אחרון של יום, או אולי כבר באור מנורת־הרחוב.

פגישה שנייה: בספרה של לאה גולדברג על אברהם בן יצחק „פגישה עם משורר“ קראתי על שיחה שאברהם בן יצחק היה עד לה. היתה זו שיחה בין גיימס ג'ויס וסופר צעיר, על מרפסת בית בשווייץ. וכך קראתי שם: „מן הסתם כדי למצוא חן בעיני הסופר הגדול — החל המושך־בשבט הצעיר לדבר על כך, שכדי לכתוב היום רומן, חייב אדם להיות קוסמופוליט ולדעת היטב כל הנעשה בכל העולם כולו, ולהכיר היטב את חיי כל העמים והארצות וכיוצא בזה וכיוצא בזה... עד שפקעה סבלנותו של ג'ויס ובלשון נמרצת מאוד העיר: כדי לכתוב רומן בימינו חייב אדם לדעת היטב ובעיקר את כל הנעשה בעיר מולדתו הקטנה“. זמן רב קודם ששמעתי עצת־חכם זו של ג'ויס ידעתי זאת מתוך קריאה בעגנון. הוא לימד אותי להתבונן בחיי האנשים והנשים במקום שנולדתי. הוא לימד אותי כיצד להתבונן בהם. בוצץ הפליגה הרחק מעבר לגבולותיה הארציים. אם יעלה בידי יקבל גם מקומי מימד חדש. ידעתי כי אם ברצוני לכתוב דבר בעל ערך, עלי לדעת את מקומי ואת אנשיו. אחרי „תהילה“ למדתי להוקיר ולאהוב אהבה חדשה, עמוקה יותר, את סבתא שלי, בת היישוב הישן, ילידת עיר הקודש ירושלים ת"ו.

פגישה שלישית: פרוורוב אנדריי סרגייביץ' במחזהו של צ'חוב „שלוש אחיות“ מקונן על שבעירו העומדת על תלה מאתיים שנה ומיספר אנשיה מאה אלף, דומים הכול זה לזה, ואין ביניהם אף לא מלומד אחד, אף לא אמן אחד, אף לא איש סגולה כלשהו, שיעורר קנאה או תשוקה עזה להידמות אליו. עגנון היה לי מה שחסר לאנדריי סרגייביץ'. הוא היה בשבילי הנקודה הגבוהה ביותר בקור־המיתאר של הכתיבה העברית. אחרי עגנון ידעתי כי אפשר לכתוב עברית, אפשר לכתוב על עולם זה של יהדות, שנגזו או הולך ונגזו. ואף־על־פי־כן הכתיבה היא כתיבתו של סופר מודרני. ידעתי כי אפשר. הוא העניק לי את הקנאה ואת התשוקה העזה.

פרידה: בשעה שהלכו בירושלים אחר מיטתו של עגנון ישבתי בביתי וקראתי סיפורים על ספריהם של צדיקים שליקט בספר ומצאתי כתוב: אמר ר' ישראל מרוזין, צדיקים הראשונים כשהיו צריכין לעשות טובה לעולם היו עושין עלידי תורה ותפילה, לפי שהעולם היה בבחינת גדלות. ועכשיו שהעולם בבחינת קטנות כשהצדיק צריך לעשות טובה הוא עושה רק בסיפורי־מעשיות.

טובות גדולות עשה לנו ר' שמואל יוסף ב"ר שלום מרדכי הלוי. עכשיו הכיסא ריק והוא תחת הדום רגלי אלוהינו, כנגד מקום המקדש, ושפתיו דובבות בקבר.